

ОНТОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО АНАЛІЗУ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ

Яценко В.О.

здобувач II-го року навчання III-го (освітнього-наукового) рівня вищої освіти (PhD програма «Економіка») кафедри міжнародної економіки та маркетингу Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постійне урізноманітнення видів економічної діяльності в умовах зростаючої мінливості, невизначеності, складності, а також взаємозалежності міжнародних ринків логічно призводить до об'єктивного посилення ризиків міжнародних економічних відносин. Вивчення, оцінка та управління ризиками суттєво ускладнюються їхньою міждисциплінарною природою та динамічністю, що вимагає комплексного визначення концептуальних засад аналізу економічних ризиків.

Одним із найбільш динамічних ризиків виступає валютний, який є похідною економічних, фінансових, політичних, біхевіористичних, інформаційних факторів і ризиків та моментально реагує на будь-які інформаційні сигнали та зміни зовнішнього середовища, атому повинні досліджуватися на основі міждисциплінарного аналізу.

У даному контексті ключове дослідницьке питання полягає у визначенні змісту та взаємодії факторів динаміки валютного курсу та ризиків, рівнів прояву валютних ризиків в економіці, та, відповідно, виборі оптимального методу управління валютними ризиками в умовах зростаючої непередбачуваності ринкової кон'юнктури та складності, а іноді неможливості, точної оцінки обсягу потенційних збитків.

М. Естербай-Сміт, Р. Тропе та П. Джексон [1] пропонують чотирьох-рівневий підхід до вивчення економічних явищ та процесів, першим з яких є аналіз онтології. Загалом, онтологічний підхід розкриває «базові припущення про природу реальності» [1, с. 3], «найзагальніші принципи буття» [2, с. 38], сутність явища чи процесу, а у сучасному трактуванні – формалізацію множини об'єктів і взаємозв'язків між ними. Вивчення онтології є найпершим кроком дослідження, оскільки дозволяє розкрити істинну суть об'єкту та його ключові атрибутивні характеристики. Наприклад, помилкове трактування сутності валютного ризику і його ототожнення виключно із ймовірністю настання збитків може призвести до вибору неоптимального інструменту управління і, відповідно, понесення фінансових втрат на протизагаду отриманню вигід.

Онтологічною природою ризику багато вчених називають різного роду небезпеки, загрози, непевність, випадковість, що може бути описано єдиним терміном – невизначеність. Важливо, що динаміка зміни процесу чи явища обов'язково має дві складові – детерміновану, яка визначається трендом або циклом, і стохастичну, яка виникає в результаті випадкових факторів, помилок тощо. Аналогічно, під онтологією валютного ризику будемо розуміти не прогнозовану волатильність валютного курсу, яка має

детерміновану компоненту, що показує сталий напрям динаміки курсу національної валюти, та стохастичну компоненту або «білий шум», який спричинює короткострокові випадкові коливання валютного курсу (рис. 2).

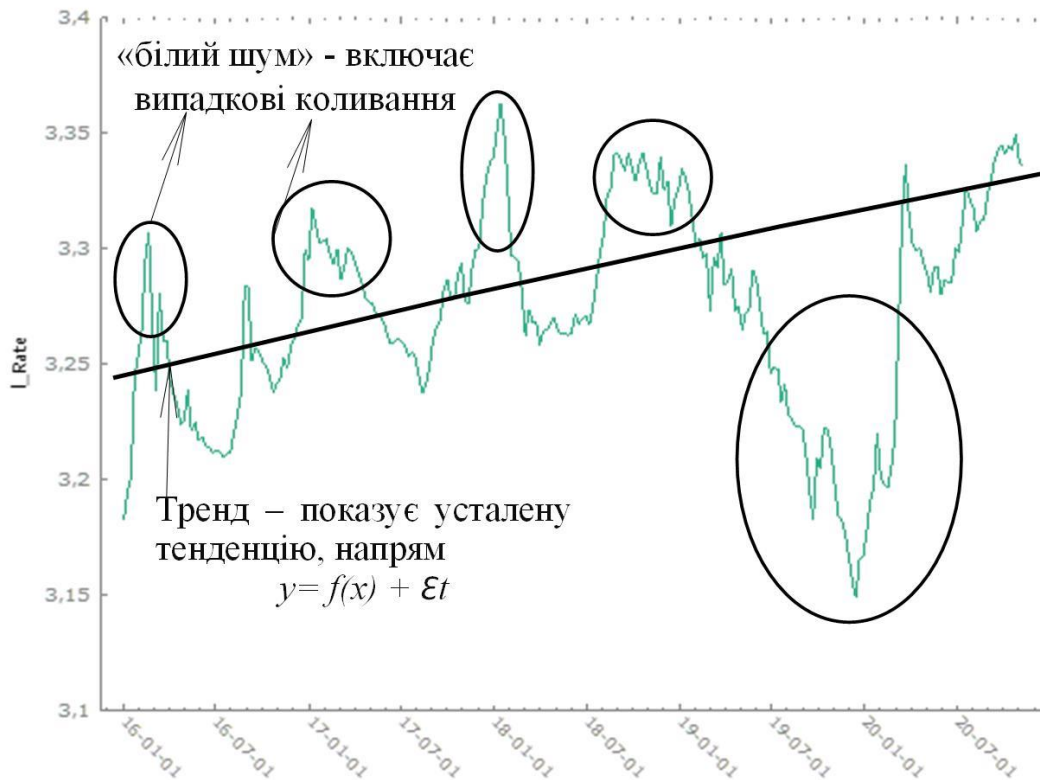

Рис. 2. Динаміка зміни курсу гривні протягом 2016-2020 рр. [3]

Так, наприклад, динаміка зміни гривні за останні 5 років показує впевнену девальвацію, викликану здебільшого несприятливою кон'юктурою міжнародних сировинних ринків, хронічно дефіцитним сальдо платіжного балансу, зростанням державного боргу, політичною кризою тощо. Проте, виключенням став 2019 р., протягом якого гривня очолила рейтинг зміцнення валют за версією Bloomberg, досягнувши зміцнення на рівні 19% [4]. Основними факторами подорожчання гривні у 2019 р. виступили девальвація долару США та інвестиції нерезидентів в ОВДП завдяки приєднанню до Міжнародного центрального депозитарія цінних паперів (ICSD) Clearstream [5]. В результаті за 2019 р. нерезиденти збільшили обсяг вкладень в українські боргові папери у 18,5 разів — з 6,349 млрд грн (станом на 3 січня 2019) до 117,72 млрд грн (станом на 3 січня 2020 року) [6], що стало новим, однак, не фундаментальним фактором валютного ринку у минулому році.

Таким чином, неправильний аналіз факторів та природи валютного ризику може призвести до неточної його оцінки та вибору невідповідного інструменту управління. Наприклад, орієнтація на позитивну динаміку курсу гривні у 2019 р. і ототожнення зовнішнього попиту на ОВДП із фундаментальним фактором валютного ринку могло призвести до утримання довгої позиції, яка вже на початку 2020 р. виявилась би збитковою.

Подальше дослідження валютних ризиків, виконане за підходом

М. Естербай-Сміта, Р. Тропе та П. Джексона, на другому рівні (епістемологія) повинно включати міждисциплінарний підхід, який враховував би інформаційні шоки та асиметрії, психологічне сприйняття ризиків та обмежену раціональність економічних суб'єктів. На третьому рівні (методологія) аналіз ризиків має спиратися на діалектичний філософський підхід, а четвертий (гносеологія) – на різноманітні статистичні, математичні та економетричні методи оцінки валютних ризиків та потенційних збитків, що визначає перспективи подальших досліджень. Як наслідок, комплексний аналіз валютних ризиків дозволить обрати оптимальний інструмент управління ризиками націлений на мінімізацію загроз або максимізацію можливостей, які можуть виникнути в результаті дії невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Jackson, P. R., Easterby-Smith, M., & Thorpe, R. (2015). *Management and Business Research*. (5th ed.) Sage Publications Ltd.
2. Костюченко М. П. Виробничий ризик. Ч. 2. Онтологічно-концептуальний аналіз кількісних ознак категорії "виробничий ризик" / М. П. Костюченко, С. В. Подкопаєв // Вісті Донецького гірничого інституту. - 2015. - № 1-2. - С. 38-46.
3. Статистична база investing.com URL: <https://ru.investing.com/currencies/usd-uah-historical-data>
4. World's Best-Performing Currency Cools Ukrainians' Lust to Leave URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-20/world-s-best-performing-currency-cools-ukrainians-lust-to-leave>
5. Україна приєднується до міжнародного депозитарію цінних паперів Clearstream URL: <https://ua.112.ua/suspilstvo/ukraina-pryiednuietsia-do-mizhnarodnoho-depozytariiu-tsinnykh-paperiv-clearstream-492943.html>
6. З початку року портфель ОВДП фізосіб «схуд» майже на 1,7 мільярда URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/10/20/54313710/>